

Sjećanje na Dr. Ivana Šarca **(In memoriam to dr Ivan Šarac)**

Slobodan Lang

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Stigla je poruka: 'Ivan je preminuo jutros u pet sati. I. Bagarić.'

Poslano: 24.12.2005 u 09:53:02

Umro je Ivan. Dr. Ivan Šarac, ministar, pukovnik, specijalist javnog zdravstva; muž, otac, sin ... prijatelj. Iza njega je ostao život.

I.

Upoznali smo se u Mostaru 1992. godine. On je bio mladi liječnik, prvi ministar zdravstva Herceg-Bosne koji je preuzeo odgovornost da zajedno sa još jednim mladim liječnikom, Dr. Ivanom Bagarićem iz HVOa, organiziraju obranu Hrvata u svim dijelovima Bosne i Hercegovine u ratu koji je upravo počeo. U to vrijeme Hrvati su bili grupirani uz Hrvatsku granicu u Hercegovini i Bosanskoj Posavini (nekoliko stotina tisuća), pod srpskom okupacijom (oko 200 000), u Sarajevu (par desetaka tisuća), u tzv enklavama, Kiseljak, Lašvanska dolina, Žepče, Usora ... (150 - 200 000), u gradovima pod praktično Bošnjačkom vlasti, Bihać, Bugojno, Travnik, Zenica (više desetaka tisuća). Srpska agresija je nemilosrdno provođena sa svih strana, a savezništvo sa Bošnjacima ne samo da je bilo nepouzđano, već je prije svega trebalo pomagati Bošnjacima. Europa i Svijet, su htjeli čuti za ove ljude samo na diplomatskim konferencijama u finim hotelima Zapadne Europe. Zdravlje i život ove populacije je bio javno zdravstveni izazov za dva Ivana - Bagarića i Šarca.

Odmah su donijeli strateške odluke: zdravstvena zaštita mora biti ključni i samostalni dio politike Herceg-Bosne; formirati zdravstveni stožer; zdravstvena zaštita hrvatskog naroda i vojske provodit će se objedinjeno; povezati se sa Ministarstvom zdravstva Hrvatske i tražiti stalnu podršku i pomoć; brinuti o svim zajednicama Hrvata na cijelom teritoriju Bosne i koliko god je moguće, na hrvatskom području ne praviti razliku po nacionalnosti i vjeri ni među zdravstvenim radnicima ni među pacijentima; biti otvoreni za pomoć, pridruživanje i savjete svih bez razlike; nema iznenađenja - sve što se događa treba prihvatiti i rješavati.

Na ovim principima se temeljila zdravstvena politika dva Ivana, hrvatske zajednice u najtežem ratu u Evropi nakon II svjetskog rata.

Svaka od ovih točaka se pokazala ključnom u vremenu koje je dolazilo.

Zaštita života, sprečavanje etničkog čišćenja i genocida, uz direktnu brigu o zdravstvenoj zaštiti stanovnika i branitelja, uključivši snabdijevanje pokazala se vodećim problemom, i uz bolnu cijenu progona, iseljavanja i etničkog čišćenja Hrvata, ipak je uspjelo zaštititi velik broj ljudi, putem formirane i improvizirane zdravstvene zaštite, uključivši na okupiranom teritoriju, u izoliranim zajednicama, snabdijevanje postojećih i gradnjom sasvim novih objekata.

Povezivanje sa Hrvatskom omogućilo je stalno snabdijevanje lijekovima i opremom, redovit dolazak velikog broja stručnjaka, stalnu konzultativnu ulogu vodećih ljudi i upućivanje pacijenata, redovite konzultacije, dolazak brojnih stručnjaka i drugih, sve do Predsjednika Republike i pod njegovim pokroviteljstvom gradnje Hrvatske bolnice 'Dr. fra Mato Nikolić' u Novoj Bilo i otvaranja Medicinskog Fakulteta u Mostaru.

Bez obzira na stanje odnose sa Bošnjacima, Srbima i drugima (Židovima), stalno se održavalo poštivanje ljudskih prava svih bez obzira na nacionalnost i vjeru, kao i predlaganjem međusobne suradnje zdravstvenih radnika, pa i u razdoblju najžešćih vojnih sukoba. Ovakav stav je odigrao ključnu ulogu u zarobljeničkim logorima, odnosu prema izbjeglicama, zarobljenim a ranjenim vojnicima protivne strane, odnosu prema osoblju druge nacionalnosti i utkano je u temeljne vrijednosti pri otvaranju Medicinskog fakulteta u Mostaru.

Zahvaljujući spremnosti na primanje pomoći, ne samo materijalne u zdravstvenu zaštitu uključili su se brojni zdravstveni radnici iz Hrvatske, ali i iz Afrike, Izraela, V. Britanije, SAD ...

Iznenađenja su bila svakodnevnna, od pada Posavine do Daytona. Propusta je bilo malo. Toliko stradanja je spriječeno!

Dr Šarac ije volio rat niti ikada želio da pobijedi, uzme ili ubije bilo koga. Sudjelovao je i vodio bijelu bitku, tragajući iz dana u dana kako da spriječi ili bar zaustavi stradanje, pruži medicinsku pomoć, snabdije bolnice, preveze, dostavi ...pomoli se.

Branio je sve ljude i vlastiti narod, od kuće do kuće, od medicinske ustanove do ustanove. Ivan je

pobjednik rata u BiH! Ako se to ne shvati, hrvatska medicina će manje znati, Hrvati biti siromašniji znanjem i duhom, a svijet propustiti važnu kariku u izgradnji mira i dobra, za ljude i među ljudima.

II.

Poslije rata je učio. Upisao je poslijediplomski studij javnog zdravstva na Školi Narodnog Zdravlja 'Andrija Štampar' u Zagrebu i započeo specijalizaciju iz javnog zdravstva. Ni kolege ni profesori nisu znali da je među njima učitelj. Jest da je bio šutljiv, govorio polako i mirno, sjedio otraga i nikada se nije isticao. Samo ponekad, možda baš kada je bio i premoren ili se sjetio i osjetio krivim zašto bitka za nečiji život nije uspjela, pogledao bi direktno u oči, i tada je izbijala nezaustavljiva snaga, koja je ljude ostavljala bez riječi. On bi brzo pogledao u stranu i rekao nešto lijepo ili smiješno, započeo novu temu ...kao da se ispričavao za vlastitu snagu i iskustvo. Poput najmlađih učio je engleski, brojao nove riječi, hodao oko Jaruna, ponavljao, pisao i sam glasno govorio. Neki bi ga čudno pogledali, a on bi samo kimnuo ramenima, kao da govori 'Znate moram naučiti engleski'. Završio je postdiplomski i specijalizaciju i naučio engleski.

Nadoknadio je vrijeme 'izgubljeno' u obrani života. Obavio je sve što se tražilo i postao stručnjak u Zagrebu.

III.

U Hrvatskoj vojsci je bio pukovnik. Visoki časnik, liječnik, specijalist sa postdiplomskim studijem, znanjem engleskog, mlad i naočit, bio je stvoren za međunarodno predstavljanje Hrvatske i njene vojske. To je činio neumorno, na prvom mjestu u Sjedinjenim državama, u najvišim ustanovama američke vojske sticao je prijatelje, informirao ih o Hrvatskoj i opet učio za Hrvatsku. Posebno je širio hrvatsko iskustvo i nova znanja o humanitarnom radu u ratu, zaštiti bolnica, zarobljenika, izbjeglica.

IV.

I onda se zaljubio u njegovu Helenu, mladu prelijepu liječnicu, znanstvenicu u ne Centru za Mozak, Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Brzo su se oženili i dobili kćer. Bila je to Ivanova i Helenina kći, ali mnogo je ljudi željelo, molilo se i bilo sretno kada se rodila Ivanova - Iva.

V.

Prešao je na rad u Hrvatski Zavod za Javno zdravstvo. Znao je da će uspješnost u određivanju i provođenju zdravstvene politike u velikoj mjeri odrediti i ugled Hrvatske kao države u svijetu, ali, i još važnije, njeno prepoznavanje kao željene države u hrvatskom narodu.

Šarac nije želio bilo kakvu Hrvatsku. Želio je Hrvatsku u kojoj će ljudi rasti, prepoznati javno dobro kao vlastito djelo, stvarati obitelji, povezivati se u zajednice i graditi narod, na osobnom dobru, učenju, radu, poštenju.

On je bio duboko ispunjen i zaokupljen vjerom, stalno na raskršću usamljenosti opredjeljenje za služenje samo Bogu, i obaveze da služi čovjeka. Nastojao je povezivati vjeru, politiku i struku. Vjera je određivala, Cilj i Smjer; Politika, Potrebe i Put, a Struka, Znanje i Način. Znao je da je čovjeku vjerski cilj nedostižan na ovom svijetu, a da su nagrade i putovi Gospodnji nama nedostupni. Moguće je međutim i na ovom svijetu prepoznavati ljudske potrebe i u državi poticati, zakone, odluke i dogovore za njihovo ostvarivanje. Moguće je isto tako koristiti znanje iz cijelog svijeta i same Hrvatske kako bi se ti ciljevi ostvarivali išlo u pravom smjeru i potrebne putove što brže i lakše prelazilo.

Dr. Šarac je bez sustezanja povezivao vjerski, politički i stručni princip. Smatrao je da to može ostvariti zalažući se za Narodno zdravlje u Hrvatskoj. Zbog toga je došao raditi u Hrvatski Zavod za Javno Zdravstvo na Štamparov Zeleni Brijeg.

Na Socijalnoj medicini, započeo je, ovdje novo područje – zdravstvenu politiku. Na temelju svog ranijeg iskustva, kao ministra, u ratu i vojsci, znao je da znanje o zdravlju treba svaki dan operativno: brzo, prepoznatljivo i po prioritetima povezivati i na strani ili dvije slati širem krugu onih koji rukovode zdravstvenim sustavom (ravnateljima, odabranim stručnjacima) i političarima (zastupnicima, lokalnoj vlasti). Za nosioce izvršne vlasti (državni tajnik i pomoćnici ministra) trebalo je izraditi vlastitu informaciju, a poseban hitan oblik trebalo je formirati za ministra. Samo takvo sustavno informiranje, pokazuje operativnu povezanost zdravstvenog sustava, njegovu sposobnost da svakodnevno prati stanje u cijeloj državi, razvija obaviještenost i podršku zastupnika i omogućuje, od brzih odluka za izvanredna stanja do strateških zakona o dugoročnom razvoju i ulaganju. Kao točku iz koje je krenuo u razvoj ove ideje bio je jutarnji stručni sastanak u Hrvatskom Zavodu za Javno Zdravstvo, gdje svako jutro ravnatelj sa najužim suradnicima i svim šefovima služba sagledava stanje na svakom stručnom području unutar Hrvatske i za nas od značenja u svijetu. Počeo je sam sudjelovati, bilježiti i izrađivati tjedne informacije o zdravstvu, kao pilotski projekt. U tom cilju je sa predsjednikom Saborskog odbora za rad, zdravstvo i socijalnu politiku, Prof. Dr. Markom Turićem

dogovorio da će redovito prisustvovati radu Odbora. Tako je želio uspostaviti redovitu suradnju sa cijelim Saborom, tijelima i zastupnicima. Na žalost njegova bolest je ovaj rad privremeno zaustavila. Pokušali smo i bez njega i nismo uspjeli, ali smo učinili živi eksperiment o ulozi i važnosti pojedinca za ostvarivanje napretka u razvoju zdravstvenog sustava. Nakon nas jedan od najjačih think tankova na svijetu Rand korporacija u SAD je počela izdavati newsletter za američki kongres. On je dostupan i stručnjacima i javnosti kako bi svi imali uvid i znali o čemu su političari informirani. Nadam se da ćemo ovaj rad obnoviti.

Osobno je započeo i vlastito osposobljavanje na području zdravstvenog zakonodavstva, praćenja rada u svijetu, izradi, donošenju i provođenju mjera.

Dr. Šarac je Hrvatskoj trebao. Trebao je kao rukovodilac zdravstva, kao ministar Narodnog Zdravlja. Posljedice nedostatka ovakve politike bolno osjeća i zdravstvo i narod i država.

VI.

Bolest je sve promijenila. Na prvo mjesto su došli obitelj i bolest. Bila je to prava bitka. Moram istaći, i treba da se zna, Ivan je kao pacijent učinio sve. Disciplinirano je provodio medicinsku terapiju, bez obzira na bolove i druge nuspojave. Cijelo vrijeme je znao svoju dijagnozu i razvoj bolesti. Učinio je i herojske geste odricanja u borbi sa bolešću.

Kroz cijelo vrijeme vrijeme stalno je mislio na svoju kćer, Helenu, obitelj. Odlazio je, sam vozio u Tomislavgrad, Mandino selo. Jednom je došao i u Zavod. Često je govorio o svom povratku na rad, da nastavimo ...

Sastajali smo se i bili zajedno, mnogo smo razgovarali. Ivan i ja smo bili prijatelji. Stvorili smo i vlastiti svijet.

Molio sam ga da napiše o svojoj bolesti, o zdravstvenoj politici, o Novoj Biljoj ...

18.10.2005. poslao mi je preko SMSa svoj tekst: 'Dragi moj Prof., obećao sam ti nešto napisati oko N Bile, ali izgleda mi da za sada ne mogu jer imam tako jake bolove da niti opijatima ne mogu to riješiti... nadam se da me razumiš i da će ovo sa mnom ipak dobro završiti. Ivan.'

VII.

Umro je na Badnjak, dva dana nakon godišnjice napada na Bijeli Put 1993. godine. U Hrvatskoj je to postao povijesni datum Bijelog Puta u Kalendaru zdravlja. U franjevačkoj crkvi bolnici u Novoj Biljoj se tada slavi misa. Ušli smo ove 2005. godine za vrijeme spomen mise. Crkva je bila prepuna. Čim je završila svi su se ustali iz klupa/kreveta i pljeskom nas pozdravili. Župnik, franjevac me pozvao da pridem oltaru. Što da im kažem ovdje pred Kristom? Istinu. Rekao sam: 'Ovu bolnicu nismo nikada napravili za ljude. Napravili smo je za 'Ranjenog Krista', a on je u sred jednog strašnog rata i smrti, rekao: 'Neka bude život', i krenulo je more života. Za vrijeme njenog rada, do dana ljudskih prava 1999. godine, pred 2000 godina od Isusova rođenja, rođeno je dvostruko više djece nego što je ubijeno kada je mali Isus rođen, i kada je ubijeno 2000 djece. Rađao je imala svega nekoliko kvadratnih metara, a rodilje su ostajale samo par sati. Rađao se novi život'. Pogledao sam lica. Slušali su pažljivo i upijali svaku riječ. Stao sam i zavladao je tišina. Sveta tišina! Vidio sam i malu djecu. 'Neka ustanu djeca rođena u crkvi i pridu oltaru' Počeli su se dizati iz svih dijelova crkve i dolaziti. I iz zbora. Čisti život, sveti život, milost Božja. Zagrlili smo se na oltaru, želeći da obuhvatimo i tebe Ivane, sve ljude. Nakon mise u župnoj kući smo našli fra Franju Križanca, koji je vodio izgradnju Hrvatske Bolnice 'Dr fra Mato Nikolić'. Njemu je u ovom ratu ubijeno nekoliko desetaka rođaka, a on je sagradio bolnicu. Dočekao nas je sa novom akcijom 'Ovdje ćemo otvoriti svetište'. A gdje ako ne ovdje, pomislio sam, a što je čudo ako ne ovo.

Onda smo otišli u novu Hrvatsku bolnicu, koju si baš Ti upisao među zdravstvene ustanove 1994. godine kada mnogo njih nije vjerovalo da će ikada biti sagrađena. Sagrađena je i donijela je i obnovila život Hrvata u Srednjoj Bosni. Danas u njoj radi 48 liječnika, 191 medicinska sestra i više od 100 drugih. Suvremeno je opremljena i prelijepa je. U njoj se liječe i prihvatili su je svi ljudi bez obzira na nacionalnost u cijeloj Srednjoj Bosni.

Na Badnjak ujutro čim mi je Bagarić javio, nazvao sam Helenu. Pozvala me da dođem u bolnicu. Tamo sam te još jednom vidio. Ivane, meni je mnogo značio ovaj zadnji susret.

Na Božić, u osam ujutro bila je misa u bolničkoj kapeli. Sakupili smo se, mi 'nekadašnji ljudi', ispunili kapelu i molili. Nakon mise obratio nam se svećenik. 'Danas je Božić, nalazimo se u bolnici i služimo misu zadušnicu za liječnika. Meni je to prvi puta' Potom je dodao 'Ivan je molio sve do zadnjih dana, a onda me pozvao i rekao 'Pope ja više ne mogu sam moliti, od sada ti moli za mene, a za što te drugo i imam'. To je bio Ivan, učiniti svoje što bolje možeš, a kad ne možeš neka obave drugi.

Za Duvno smo krenuli drugi dan rano ujutro. Marko Radoš je vozio Antu Damjanovića, Ivan Majić (iz Kongore) i mene. Vozili smo se prekrasnim autoputom do Splita, do kraja, a onda se preko Trilja uputili za Bosnu i Hercegovinu. Počeo je snijeg, gusti snijeg, nismo ni bili sigurni hoćemo li proći. Vratili smo se u ratne zime, putovanja za Ramu ... Stigli smo. U Mandino Selo, do tvoje rodne kuće Ivane. Susreli smo Tvog oca, koji je više desetljeća gradio Njemačku, kako bi Ti gradio sebe, pa branio dom, pa gradio Hrvatsku. Bila je tamo i Tvoja majka. Plakala je, a što će nego plakati, sin joj je otišao.

Dolazili su prijatelji. Gverić, uvijek u akciji, rekao mi je: 'Znaš od nas pet, dvojica smo imali rak, to je mnogo'.

Na groblju je padao gusti snijeg. Sve je bilo čisto, nježno, sasvim bijelo, kao početak života. Svećenik je molio, a potom smo govorili. Sakupilo nas se mnogo, vrlo mnogo, odasvud, jer ...'Ivan je preminuo'

Znam da je učinio više nego što se od ljudi uopće smije tražiti, znam da je medicinski učinjeno sve što se moglo, znam da se sa svom snagom borio protiv bolesti, znam da je vjerovao u Boga i prolaznost života, znam, sve znam, a ipak - nepravedno je, doista je nepravedno.